

GHISLAIN LAFONT

Az egy halála a többiek halála

Jézus halálának jelentősége feltámadásában rejlik – ennek felismerése azonban még nem jelenti a halál olyannyira egyedülálló voltát, hogy egyáltalán ne tartozzék a halálra vonatkozó általánosabb kérdésfelvetés körébe. Ha Jézus halála emberi halál volt, úgy annak, amit a halálról általában véve tudunk, segítenie kéne eme egyedülálló halál megértésében is. A halál manapság ismét az érdeklődés homlokterében áll; a pszichoelektrolízis azt keresi, hogy szimbolikusan mit jelent az egyén számára, a szociológusok és a vallástörténészek pedig ugyanerre kérdeznek rá a közösség viszonylatában. Azt is mondhatnánk, hogy a halál testközeli megtapasztalása által kiváltott reflexió (kórházakban vagy másutt), valamint az eutanázia kapcsán megindult gondolkodás az *ars moriendi* jelenkori reneszánszához vezetett. Magam is a kortárs kultúrának ebből az adottságából szeretnék ihletet meríteni ahhoz, hogy fényt derítsek Jézus halálának emberi valóságára.

Az embertudományok megközelítésében a halált csakis az életben maradottak szemszögéből vizsgálhatjuk: mit jelent számukra valakinek a halála, milyen következtetést vonhatunk le ebből az ember, valamint az emberi test valóságára nézve? Igazából nagyon is illik témánkhoz ez a fajta kérdésfelvetés, hiszen Jézus halála és feltámadása csakis az apostolok tanúságtételén keresztül jut el hozzánk, vagyis az a tapasztalat közvetíti számunkra, amelyet ők közös-

Ghislain Lafont (*1928) a francia La Pierre-qui-Vire bencés apátság szerzetese, a római Szent Anzelm és a Gergely Egyetem nyugalmazott professzora. Számos írása jelent meg már lapunkban. Mostani tanulmánya az *Eucharistie – Le repas et la parole* (Cerf, Paris, 2001) című könyvének 108–121. oldalán található fejezet szerkesztett változata, amelyet a kiadó szíves hozzájárulásával közlünk.

ségi és egyéni létükben a meghalt és feltámadott Jézusról szereztek. Mindaz tehát, amit itt röviden mondani szeretnénk, az apostoli tanúság jobb befogadását célozza.

Élők és holtak

Valójában semmit sem tudunk a halálról, sőt a halál maga a nem-tudás. Rést üt intellektuális és érzelmi felépítményeink tökéletes monumentumán, hacsak a halál tudata fel nem ébreszti bennünk az elővigyázatosságot azzal a kísértéssel szemben, hogy életünket úgy rendezzük be, mintha nem is létezne. Így a halál lesz az a vakfolt, amely szép csendben kisajátítja állandó fenyegetésben ismételt próbálkozásainkat, hogy éljünk.

Bizonyosan tudjuk ellenben, hogy a másik halála részben a mi halálunk is. A törés, amelynek beálltát ilyesfajta kifejezésekkel nyugtázzuk, mint „visszaadta lelkét”, „meghalt”, „mindennek vége”, ha másként is, de legalább annyira vonatkozik ránk, mint magára az elhunytára. Nézzünk magunkba egy kicsit, hogyan is éljük meg a percek, amelyek a másik ember halálának bekövetkeztét közvetlenül megelőzik, majd azt követik: ott állunk, és a nyomasztó haldoklás közepette azt kérdezzük szorongó önmagunktól: mikor lesz már vége? Az egyre nehezkesebbé váló légzés ritmusa adja a háttérrel a másik halálának megtapasztalásához. Mostanáig együtt éltünk, és az élő testen keresztül egész sor kapcsolat szövődött, alakult közöttünk; még itt van, de úgy, mint aki már nincs itt. Teste pusztán elhasznált gépezet immár, amelynek leálltát várjuk; s minden egyes lüktetése bennünk is lerombol valamit, ami belőle és érte élt. A test lassanként holttestté válik, s a rombolás azt veszi célba, ami a legszemélyesebb volt életünkben. A testi halál törést jelent emberileg. Így válik világossá, hogy az eutanázia legalább annyira hoz gyógyírt az élők szorongására, mint enyhülést a haldokló szenvedésében: szeretnénk megóvni a másikat a szenvedéstől, de részben azért, mert szenvedése már számunkra is elviselhetetlen. S amikor kimondatik: „mindennek vége”, jól tudjuk, hogy bennünk is vége van valaminek. Többé nincs semmiféle mód az elhunyttal való kölcsönös viszonyra; már nem lesz ki meghallja hangom bizonyos árnyalatait, már nem ismétlődnek ezentúl testem bizonyos gesztusai, betöltetlenek maradnak érzékeim és szívem bizonyos várakozásai. Vajon végső soron a halál, mielőtt egy másik ember történetének eseménye lenne, mindenekelőtt nem az a sebzettség-e, amelyet egy olyan ember távozása ejt bennünk, aki számít nekünk? S épp mivel bennünk meghalt valami, sejtjük meg némileg, hogy számára mit jelentett a meghalás. Néha a gyász betegségbe torkollik: ilyenkor az ember saját magában tapasztalja meg az emberi kapcsolatokat szét-törő biológiai pusztulást.

(*A temetés rítusa*) De ne forduljunk el túl hamar a halálos ágytól: a légzés abbamaradt; a haláltusában eltorzult vonások lassanként

kisimulnak, megpihennek. Ilyenkor, noha pontosan tudjuk, mihez is tartunk magunkat, mégis megtörténik, hogy azt várnánk: ez a nyugodt arc egyszer csak felpillant álmából; hiszen felismerjük benne a szunnyadó arcot, amely újra és újra felébredt, és környezete számára ismételten az élet középpontjává lett. De a pillák érthetetlenül mozdulatlanok, és semmi sem válaszol arra, ami az élők testéből még egyre áramlana a halott test felé. A többé vissza nem térő életre való várakozás árulja el, hogy az mennyire része lett a mi életünknek. A végtisztesség állomásai csak tovább fokozzák ezt az érzést. Eltemetjük, akit elvesztettünk, mert jól tudjuk, hogy a holttest bomlásnak indul, és nem őrizhetjük meg magunknak; most, hogy meghalt, magától értetődő módon felülkerekedik rajta a biológiai körforgás, amelyben, míg élt, már részt vett, így földi maradványait vissza kell adni a földnek. Mégis, a holtestté vált és a természet ritmusába visszatért testet halotti ruhába öltöztetjük; egészen az utolsó pillanatig kifejezzük iránta tiszteletünket. Ez talán nem logikus, de mélységesen igaz. Persze elfogadjuk, hogy minden a bomlás irányába megy, és így elismerjük minden emberi test organikus valóságát: előbb vagy utóbb szembe kell néznie a halandósággal. A holttest azonban még az élő test, a személy vonásait viseli. Megtesszük tehát neki, amire ő már nem képes, de amit oly gyakran tett meg jelenlétünkben, amikor felöltözött és odaállt a többiek elé. Így jut utoljára kifejezésre annak jelenléte utáni erős vágy, aki már elvétellettőlünk. De ebben már benne van annak előérzete is – az ősi kultúrákban sokkal inkább, mint a mai szekularizált világban –, hogy a halálban nem minden halt meg, és azzal, hogy a halottat valamiképp élőként kezeljük, felismerjük a halál másik arcát: nem pusztán az, aminek látszik; az élet „megváltozik, de meg nem szűnik” – ahogyan a latin rituáléban hallhatjuk.

(Bátran gyászolni) A másik halála így részben a mi halálunk is. Ez nem feltétlenül jelenti azt, hogy e tapasztalatot multhatatlan szorongás kísérelje: a sebek többnyire behegednek, és a szeretett lény emléke apránként átalakul egy olyan élet kísérőjévé, amely immár nélküle indul újra. Ugye kínosnak érezzük, ha valaki nem törődik bele a gyászba, és nem fogadja el, hogy meghalt benne valami? Úgy próbál továbbélni halottaival, mintha azok élnének – s így eltávolodik saját jelenétől. Ugyanilyen nyomasztó tud lenni az a ködös túlvilággal kapcsolatos túlfűtött érdeklődés, amely a halottal való titokzatos érintkezést övezi. A halál sebet üt bennünk: ezt el kell fogadnunk, s túl az elfogadáson, újra kell élnünk és túl kell élnünk: megerősíteni létező kapcsolatainkat, újakat szőni, ismét megtalálni a test és a nyelv egyensúlyát. Nem vagyunk képesek újraéleszteni halottainkat; az igazi hűség abban áll, hogy tovább élünk, de nélkülük, vagy legalábbis testi, beszédes jelenlétük nélkül, mely hajdan oly nélkülözhetetlen volt számunkra.

A halál leleplezi a testet

Iménti töprengéseinket most a test – az elhunyt teste és az életben maradtak teste – szempontjából fogalmazhatnánk újra. [...] Egyrészt el kell ismernünk, hogy az ember teste az elemi világba simul, része a föld, a víz, a levegő és a tűz alkotta körforgásnak, amely felett nincs hatalma, ugyanakkor ki kell mondanunk, hogy testében távolságot is vesz ezektől az elemektől: az ember testi léte egyszerre mártózik meg ebben a biológiai szubsztrátumban, ugyanakkor bizonyos distancia is létezik közöttük. Az álló testtartás jele ennek az egyedülálló helyzetnek: az ember a földre nehézkezik, nem képes elszakadni onnan, de mindazt, ami kívülről jön, csak keze által engedi közel testéhez, kezét azonban a nyelv vezeti. Az ember teste sohasem tárgy, mégis van benne valami dologias. Egyensúlyt alkot benne az anyag és ami több az anyagnál – ebből jön létre az emberi élet egészen annak testi dimenziójáig.

Ha az emberi találkozásokat nézzük, szintén jól látható, hogy az élő test nem pusztán testként, anyagként van jelen ezekben, hanem hozzá tartoznak az általa alkotott jelek, létrehozott kapcsolatok, a folytonos kommunikáció a földdel és a többi élő testtel: a találkozásban személyek vesznek részt. Ugyanakkor minden kapcsolat e biológiai alaprétég közegében valósul meg, amelyet gondozni kell ahhoz, hogy éljen és egészséges maradjon. Ez a két aspektus valójában egységet alkot. A fiziológiai betegségek gyakran az emberi találkozások szülte szorongás testi kifejezései, és viszont, a találkozások töredékessége fakadhat szervi elégtelenségekből.

A halál akkor áll be, amikor a test többé már nem a többiekkel és a többiekért van, ugyanakkor meg is szűnik emberi testnek lenni itt a földön; már nem egy élő egység az élő természet ritmusában; valójában nem is test többé, hanem holttest, amelyet visszaadunk a földnek. Akik pedig halálos ágyát körbevették, test maradnak ugyan méretüknél, súlyuknál, látszólagos vagy valóságos egészségüknél fogva, de a „többé nem létező” embert körülállók test-mivoltához az a húsukba vésett kapcsolat is hozzátartozott, amely a halotthoz fűzte őket; valami tehát elpusztul az ő testükből is. Ki támaszthatná életre?

Rövid reflexiónk az „egy haláláról és a többiek haláláról” arra is rávilágít, hogy az ember nem egyedül hal meg, hanem a halálba magával visz valamit a többiekből – legalábbis azokból, akik ténylegesen kötődtek az elhunythoz. Éppen mivel bennünk is meghal valami, válunk képessé arra, hogy némi betekintést nyerjünk valaki távozásának a misztériumába. Vajon mindebből következtethetünk-e arra, hogy ha esetleg valaki feltámad, akkor nem egyedül támad fel? Ha egy közeli hozzátartozó felépül egy hosszú és fájdalmas betegségből, s eljön a nap, hogy minden veszély szertefoszlik, bizalmas barátai úgy élik meg, mintha maguk is visszatérnének az életbe: mi lesz, ha mindez Jézus Krisztussal kapcsolatosan történik meg?

A közösség halála és feltámadása

Mielőtt, már amennyire ez lehetséges, Jézus halálát a maga valóságában tekintenénk, nézzük meg, mit jelentett ez a közösség számára. Ez a közösség teljes egészében Jézus személyének köszönhetően állt fenn: tagjai a Mester tanítványai, a Próféta fiai voltak, de talán még inkább annak lelkes (de próbára tett és kitartó – vö. Jn 6,67-69), fiatal és erős csapata, aki Isten Országát volt hivatva helyreállítani. Jézus beszédével, magatartásformáival, létmódjával, hatalmat és alázatot kifejező gesztusaival gyűjtötte egybe ezeket az embereket: ez a kisugárzás és tevékenység princípiumát Jézus testében találta meg. Letartóztatása, testének „megkötözöttsége” épp ellenkező hatást, fejvesztett szétszóródást váltott ki. Mikor Jézus meghal és leveszik a keresztről, holtteste jelzi közössége állapotát: mozdulatlan, néma test, a világhoz és az emberekhez fűződő emberi viszonya eloldozva, készen arra, hogy visszaadassék a földnek. Tanítványaira (akiket már aligha nevezhetünk ekkor közösségnek) halálos szomorúság telepszik, amely ott visszhangzik az Evangélium néhány jelenetében: szomorúság Jézus elvesztése miatt, szűgyen, mert nem követték. De ehhez járul még az a nagyon is prózai, emberi aggodalom, amellyel Jézus követői saját életüket féltik; a tanítványok már Jézus halála előtt megfutamodnak, Péter már ekkor megtagadja őt; majd ott van a bezárt helyiség, melynek félelemből emelt falai gyűjtik egybe ezeket a közös életük értelmétől megfosztott embereket. Ahogyan Jézus élettől elhagyott teste a lepecsételt sírban fekszik, úgy a közösség, megfosztva minden benső sugallattól, egy terembe zárkózott, és várja, hogy tagjai valamelyik váratlan pillanatban egyenként, feltűnés nélkül elillanhassanak. Mi is tartotta volna vissza őket, hiszen meghalt, aki egybegyűjtötte őket, és halála tanítvány-létük és küldetésük végét is jelentette. Mindegyikük hazatért volna otthonába, szívében cipelve az érthetetlen módon megcsalt remény sebzettségét, és keserű emlékét őrizve mindannak, ami a szeretett lényről megmaradt számára, s azokról, akik néhány hónapra társául szegődtek és hittek benne. Így Jézus halála egyformán jelentette csoportjának halálát is, hiszen amint kilehelte lelkét, semmivé foszlott tanítványainak hozzá és egymáshoz fűződő kapcsolata.

A közösség valami különös módon mégis együtt maradt. Nem csak időlegesen maradt fenn, mint egyes ószövetségi „proféta-iskolák”, amelyek néhány évtizeden át Isten egy-egy emberének emlékét ápták, vagy írásba foglalt szavait, tanításának és ihletésének tartalmát adták tovább. Jézus közössége megőrizte az ő Isten országára irányuló küldetésének tudatát, és tovább fejlődött, odáig, hogy szűnet nélkül megemlékezett róla, és hitte, hogy birtokában van az örök életre vonatkozó ígéreteknek, valamint egy térben és időben egyetemes küldetésnek. Ez a közösség, a viszontagságok és a kezdetől meglévő pártoskodás közepette is fölébe kerekedett az idő koptató hatásának; ma is él közöttünk. Bár Jézus művének kíméletlen félbeszakadását és küldetésének végső kudarcát jelentő halála után ren-

desen az általa létrehozott közösségnek is meg kellett volna halnia, ez mindmáig nagyon is élőnek bizonyul. A közösségnek ez a „feltámadása” nemde magának Jézusnak „feltámadására” utal, és a közösség színeváltozása – tág és eszményi értelemben – nemde Jézus színeváltozásának kiterjesztése?

Megjelenés és eltűnés

Jézus és a közösség közt fennálló párhuzam témáját szeretném elmélyíteni, mégpedig a „megjelenés” valóságának tanulmányozásával. Gyakran képezi vita tárgyát, hogy Jézus valóban megjelent-e a tanítványainak vagy sem, mintha a „megjelenés” fogalma önmagában már tisztázott volna.¹ Mindez talán pontosabb vizsgálódást követel tőlünk.

(Az *arc és a megjelenés*) Vissza kell térnünk a tekintet és látás jelenségéhez. Ami megjelenik, az nézhető, látszik. [...] Az első pillantás akaratlanul is fürkésző, attól függően, hogy milyen erővel hajtja az érdeklődés vagy a kíváncsiság. Az első pillantás mindig ilyesfajta kérdést rejt: „Hogyan néz ki? Kihez hasonlít?”, ami egy még semlegesebb kérdéssel rokon: „Hogyan néz ez ki? Mihez hasonlít?” Ebben a nézésben van valami romboló: lecsupaszít, szétszed, kifürkész; ha nem óvakodnánk, egy ilyen tekintet után akár arc se maradna – sem a nézett lényben, aki pusztá dologgá silányulna, sem számunkra, akik az arc által „kitett” misztériumot rombolnánk le anélkül, hogy feltárásában elmennénk a végsőkéig.

Ez a (ki)fürkésző tekintet megszűnik, amikor a rejtett szépség rákényszerít, és pusztá kisugárzásával széttöri önzésünket. Mindez valószínűleg akkor történik meg leggyakrabban, amikor szemérmetlen és kíváncsi tekintetünk a fürkészett arc tekintetével találkozik: meglepett, lefegyverzett, méltatlankodó tekintet ez, amely jobb esetben alaposan megnéz ugyan bennünket, ám nem kémlelően. Rést üt rajtunk, miközben ugyanerre irányuló erőfeszítéseink az ő oldalán hatástalanok maradnak. Ez az áttörés azonban jósággal teljes, olyannyira, hogy a mi tekintetünket is átformálja és előhívja igazi arcunkat. Amikor Natanaelt Jézus-nézőbe hívják, minden biztonnal vizsgálódó pillantással érkezik, de elég, hogy Jézus rátekintsen, és a találkozás egy csapásra megváltozik (Jn 1,45-51). [...] A néző és nézett arc beszéddé válik; mindaz, amit ez az arc kifejez, teremő leleménnyé lesz, ugyanakkor teljes egészében passzivitássá is, amely arra vár, hogy a másik tekintete teremőse meg.

¹ Magam úgy gondolom, hogy Jézus megjelenései a valóságban megtörténtek. Ez megfelelt az akkori világ vallási mentalitásának, amely még nem ismerte a kritikát – ebben éltek tanítványai. A megjelenés/eltűnés pedagógiája, amelynek jelentését itt vizsgálom, nem a legalkalmasabb eszköz volt-e Jézus számára, hogy a feltámadásába vetett hitet felébressze?

(*Jézus arca*) Amíg a tanítványok Jézussal együtt voltak, át kellett, hogy éljék a tekintet átalakulását és az arc színváltozását. Két dolog azonban megakadályozta őket, hogy ennek valóban a mélyére hatoljanak: legégetőbb vágyuk valószínűleg Izraelnek mint a megaláztatásból kiszabadult, dicsőséges választott népnek helyreállítására irányult. Krisztus minden megnyilvánulását, s ahogyan ők ezeket értették, egyfajta előítélet kísérte tehát; „Izrael szabadulása” volt a szűrő, az értelmezési háló, amelyen keresztül látták, hallották a történeteket. Ahogyan Pál apostol mondja, fátyol borította szívüket, amely lehetetlenné tette, hogy tekintetük átható legyen (2Kor 3,14-16); túl konkrét elképzelésük volt a Messiás megjelenéséről, hogy Jézust a maga valójában szemléljék. A másik akadály abban állt, hogy Jézus mindig látható, érinthető volt közöttük; semmi nem akadályozta őket abban, hogy megfogják kezét vagy közelében álljanak. Jelenléte által Jézus készségesen állt vágyaik elé, és így fogadta mindazokat a kérdéseket, amelyeket ez a vágy támasztott bennük; nem volt távolság köztük. Krisztusnak ez a folytonos készsége és a tekintetüket irányító finom előítélet miatt a tanítványok valószínűleg nem jutottak el addig a végső valóságig, amelyet pedig Jézus arca mindvégig tükrözött.

Jézus halála a Mestert elragadja tanítványai tekintete elől: a holttestet levették a keresztről, majd lepecsételt sírboltba tették; ezáltal az egész közösség messiási várakozásai futnak zátonyra, s a tanítványok gyülekezete oly múlandó lesz, mint Jézus romlásra szánt holtteste a sziklasír mélyén. A két előítélet – az Isten országáról előre alkotott kép, valamint Jézus mindig kész testi jelenléte – most eltűnik. Krisztus nincs köztük, közössége pedig a végső szétszórás küszöbén áll: hiába tűntek hát el az akadályok!

A megjelenések és a közösség

(*Látni adja önmagát*) Ez az a pont, ahol szerintem Jézus halál utáni megjelenéseinek titokzatos jelensége finoman és tapintattal belénk oltja a feltámadásba vetett hitet. Jézus megjelenéseinek lényege, hogy látni *adja* önmagát; szándékosan hangsúlyozom az „önmagát adni” igét. Élő ember nem adja látni önmagát: egyszerűen látható; ha adott esetben el kell rejtőznie, akkor éppen a láthatóság ellen vértetzi fel magát; mivel megszüntetni nem tudja, álca mögé bújtatja. A feltámadott Jézus valami módon meghaladja a látható/láthatatlan alternatíváját; amikor megjelenik, előhívja saját láthatóságát; amikor tanítványait biztatja, hogy érintsék meg, érinthetővé válik számukra. De ahogy megjelent, úgy el is tűnik; egyeseknek látni adja önmagát, másoknak nem. Ezentúl mintha Jézus személye olyan szuverenitással járná át testét, hogy képes azt érzékelhetővé tenni, vagy épp ellenkezőleg: Krisztus tekintete olyan tekintet, amely tekintetté épül, teste olyan test, amely testté épül, önmagában és tanítványai számára; ez az újdonság pedig kiterjeszti a tanítványokra – az övéket átalakítva – Krisztus tekintetének, hallásának és inter-

pretációjának ökonómiáját. A tanítványok Krisztusra emelik tekintetüket, meghallják hangját, de csak amennyiben Jézus látni és hallani adja önmagát, nem pedig percről percre, ahogyan halála előtt volt. A tanítványok viszonya Jézus arcával és testével bizonyosan valódi: nézni, érinteni, hallani – ebben semmi doketizmus nincs, mert nem tiszta jelenésről van szó –, de azt is mondhatnánk, mindez egészen alárendelődik annak, amit a mai pszichoanalízis „a Másikra való vágyakozás”-nak nevez. Itt most Jézus az igazi Másik, mert az emberek közül egyedül ő az, akinek olyannyira kezében vannak a dolgok, hogy testét ki tudja nyilvánítani a másik ember számára. Nem valaki Más, akit keresve megtalálhatnánk; csak akkor találjuk meg – keresés nélkül –, amikor vágya arra viszi, hogy önmagát adja, nyilvánvalóan, testében – és ez a megnyilvánulás egészen a kommunikáció tiszta vágyától függ, amelyen pedig senki másnak nincs hatalma, csak Jézusnak.

(A közösség feltámadása) A megjelenés folytatódik tehát, és egy csapásra megváltoztatja a tanítványok Krisztushoz fűződő viszonyát. Újraépíti az összeomlás szélén álló közösséget, de másképp teszi, mint a múltban, mert Krisztus jelenlétének módja megváltozott, és következésképp a tanítványok tekintete is átalakult; pontosabban a Feltámadott Lelkében új tekintet, új hallás adatik nekik. Felfedezik Jézus korlátlan szuverenitását, s ők maguk is új módon állítják őt céljaik középpontjába, a hozzá fűződő kapcsolat is új módon lakja be őket, egészen a testükig. A közös élet Jézus és a tanítványok közt látszólag tartós köteléket hozott létre, mert az érzékelés masszív valóságán alapult, ugyanakkor a halál fenyegetése miatt megvolt benne a törekenység is. A megjelenés új viszonyrendszerbe állít: Jézus saját teste fölött gyakorolt hatalmáról és megnyilvánulásának szuverén mivoltáról tanúskodik, s eltörli a halál perspektívájához kötődő törekenységet. Ugyanakkor véget vet a közvetlen érzékelhető kapcsolat egyszerűségének is, helyét átveszi egy olyan mélység, amely a tanítványok testébe ivódik: ez a tekintet és a hallás mélysége, amelyet a megjelenő Krisztus fénye és hangja hív létre. Az új közösség tehát nem kevésbé valóságos és tapintható, mint az előző; ugyanazok az emberek alkotják, és ugyanazon Krisztus körül gyűlnek egybe, de a cél, ami Krisztushoz köti őket, már nem ugyanaz: a megjelenés adja meg az új színéváltozás és az új teremtés mértékét.

Fontos itt a Feltámadott szava. Jézus, míg tanítványai közt volt, folyvást tanított, és küldte őket. A Feltámadott is szól. Megerősíti a megjelenés valóságát és igazolja kilétét, ami megnyitja az utat a soha véget nem érő reflexió előtt személyéről és küldetéséről. De ami a legfontosabb: a tanítványokra leheli Lelkét, hogy megértsék, minek is a tanúi ők, és immár a Feltámadott apostolaiként – a látás tapasztalatából és az Ige tekintélyéből kiindulva – hirdessék, amit hallottak és láttak. A húsvéti tapasztalat átformálja a látást, de felszabadít a tanúságtételre is: az új teremtés, amit az apostolok már kezdenek felismerni önmagukban, Krisztus Szavára és a Lélek adománya által a világért vállalt felelősséggé lesz. Még akkor is, ha az apostoloknak

időre volt szükségük, hogy a maga teljességében felmérjék, mit kaptak a húsvéti Misztériumban: a valóságot.

(Az *eltűnés*) A megjelenés tehát Krisztus körül alkotja újra a közösséget, és feltárja számára a közösség átalakult valóságát [réalité transfigurée]. Pozitív módon alkotja újjá, mert a tanítványok új módon tekintenek Krisztusra és végérvényes szavakat hallanak. Ennek az újjáalkotásnak azonban van egy negatív oldala is; a megjelenés ugyanis szakaszos: vajon mi történik a megjelenések közt eltelt időben, vagy akkor, amikor megszűnnek? „Megyek halászni”, mondja Péter; „Veled tartunk”, válaszolja a többi tanítvány (Jn 21,3). De ez az élet már csak látszatra hétköznapi; átjárja a Másik, Krisztus. Ha vágya vagy, mondhatjuk, szeretete néha láthatóvá és tapinthatóvá tette ezt a jelenlétet, honnan máshonnan származhatna hiánya, mint ugyanebből a vágyból és szeretetből? A szem, amely látta Krisztust, megmarad a várakozás állapotában az új és végérvényes találkozásig – ez a Parúzia várása. Hiszen lassanként fölfedezi, hogy a várakozás átformálja azt, ahogyan az őt körülvevő – szintén a várakozás állapotában lévő és homályosan már átalakult – embereket és dolgokat látja. Többé semmi sem nem az, ami volt, s ami van, azt átjárja és titokzatosan átalakítja az, ami lesz, amikor a feltámadott Úr újra megjelenik. Krisztus megjelenése serkenti és bevezeti az emberek és a világ jövőendő átalakulását, amikor a Lélek átalakítja őket, akik végre azok, akik.

(Az *Úrvacsora, kötelék az idők között*) A megjelenések teljes megszűnése, amelyek során Jézus látni adta önmagát, felfedve a megjelenés tényében és a Lélek adományában az emberek és dolgok végső valóságát, lezárja a látás idejét, és megnyitja a hallását. A különbség az apostolok közössége és azok közössége közt, akik másutt és őtánuk éltek, épp ebben áll: az első látása a Krisztustól kapott ígén keresztül a tanúság szava lesz; a hallott szó közvetítésével csatlakoznak a századok során Krisztus jövőbeli tanítványai ahhoz, amit a kiválasztott és küldetést kapott tanúk Krisztusból, az emberekből és a világból láttak. Jézus ideje központi jelentőséggel bír, mert ez a látás és a megjelenés ideje; az Egyház ideje a hallgatás ideje, amelyet átjár a Lélek. Márpedig a látás apostoli ideje és a hallás egyházi ideje közt fennálló azonosságot éppen az a tény bizonyítja, hogy az emlékezet és a várakozás egyazon gesztusban nyer kifejezést mindkettőben: ez pedig az Úr vacsorájának ünneplése. Kezdetektől fogva az Eukharisztia jelenti a folytonosságot Jézus ideje és a miénk között.

Összefoglalás

Végső soron amit általában véve megállapítottunk arról, milyen következményekkel jár egy ember halála a környezete számára, különös konzisztenciát ad annak, ahogyan az Újszövetség Krisztus feltámadását bemutatja. Mondhatjuk, hogy a Szentírás Jézus két

egymást követő megjelenéséről és eltűnéséről ad hírt: emberi állapotában való megjelenéséről, amely drámai módon ért véget a kereszten való felemeltetésben, majd Feltámadott állapotban való megjelenéséről, amelyet titokzatosan zár le felemeltetése az Atya jobbjára. E két egymást váltó megjelenésnek megfelel a tanítványok közösségének két egymással azonos és mégis különböző alakja; ez a két megjelenés lehetővé tette számukra, hogy először Jézus körül épüljenek fel, majd, miután újjáépültek, a Feltámadott tanúi legyenek, mert, mint az ő tagjai, már testükben hordoztak valamit az új életből, amelyet a feltámadás hozott, s amelyről a Lélek ad bizonyosságot. Az apostoli közösség tanúsága arra hív, hogy mindazok, akik nem éltek Jézussal, nem nézték végig távolról drámai halálát, és nem pillantottak be dicsőségébe, mégis, a maguk szintjén, újraélhessék ugyanezeket a tapasztalatokat. Ugyanazon Lélektől átjárva az apostoli tanúság arra ösztönzi őket, hogy hitük által maguk is simuljanak bele Krisztus odaadó és átformáló gesztusába, amelyben magával vitte, mind az összeomlásba, mind a dicsőségbe, az őt követőket. A két megjelenés és eltűnés emléke így eleven marad, és folytonosan megtermékenyíti azok életét, akik ezekre hivatkoznak és ezeket hirdetik: éppen az Eukharisztia ez az eleven emlékezet.

(Fehérváry Jákó fordítása)